

KOMPOLJSKI:

Kako sem spoznal svojega brata.

udna zgodba vam je to!

Bratje in sestre se navadno poznajo že od malih nog. Tudi jaz sem poznal svoje tri bratce že, odkar sem se zavedal življenja. Saj smo skupaj rasli, skupaj preživljali vesele in žalostne dni svoje mladosti, ki je bila lepa, kakor more biti lepa le mladost. Svojega četrtega brata pa sem spoznal šele pred petimi leti, ko sem jih nosil jaz že okrog štirideset na svojem križu, on pa še nekaj prek. Ko sva se videla prvič, sva bila torej že precej v letih. Ali ni res to čudno, da sva se sešla šele po štiridesetih letih prvokrat? In vendar je temu tako.

Pa poslušajte to zanimivo zgodbo!

Bilo je pred petimi leti meseca februarja.

Na prstih lahko izračunimo, da se je takrat pisalo l. 1919. To letnico si lahko zapomnimo, ker ima dve devetnajstički. Mi starejši jo bomo pa dolgo, dolgo pomnili še iz raznih drugih vzrokov. Bilo je namreč tisto leto prvo leto naše svobode. Komaj nekaj mesecev prej so popadali z naših rok in nog težki okovi, v katere je bil ukoval naš narod že pred sto in sto leti tujec. Tistega leta (torej 1919) pa smo prvič zadihali prosteje. Eh, prijatelji mladi, da bi vi vedeli in čutili, kako je človeku pri srcu in v duši, kadar pride iz dolgoletne temne ječe zopet v svobodo, kjer ga boža in poljublja zlato solnce, kjer ga hladi lahen vetrič, kjer se čuti kot brat med brati!...

Tisto leto, ko nas je prvokrat objela svoboda s svojimi mehкими rokami in nam dahnila na čelo poljub, smo jokali od veselja in sreče ter hvalili Boga, da nam je dal doživeti tako vroče zaželeni in tako nestrpno pričakovani trenutek. Takrat sva se srečala tudi midva.

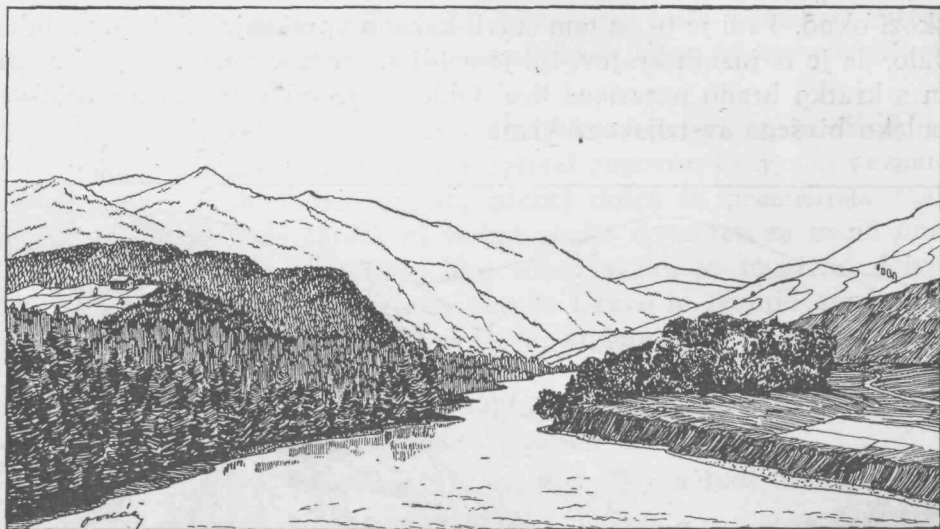
Bilo je pa takole:

V tistem času sem jaz služboval v severnem koticu Slovenije, v lepi Dravski dolini, med ponosnim Pohorjem in razoranim Kozjakom. Rajsko lep košček slovenske zemljice je to! A razmere, ki so vladale tu do prevrata in še nekaj mesecev pozneje, so bile uprav peklenške. Peščica prešernih in nadutih tujcev je gospodarila nad domačini, kakor ji je velevalo lastno srce in pa nemški Dunaj. Ob priliki vam povem še več zanimivih dogodkov iz tega koščka slovenske zemlje za njegove črne sužnosti.

Leta 1919. pa je nanoslo, da sem imel nujne posle v obmejnem Mariboru, in sicer kmalu potem, ko je Maribor docela pretrgal verige sužnosti in stopil ponosno in samozavestno kot Jugosloven pred svet.

Kadar pride človek s kmetov v mesto, ima navadno vse polno manjših in večjih opravkov. Treba je nakupiti raznih malenkosti,

zglasiti se tu in tam, in tako mu mine čas, da še sam ne ve, kdaj. Vsa ta pota in skrbi, da bi česa ne pozabil, ga pa tudi utrudijo. Zato se počepno oddahne, ko zopet sede na vlak, da ga popelje proti domu.

Dravska dolina (na levi Pohorje, na desni Kozjak). Pogled iz Studencev pri Mariboru.

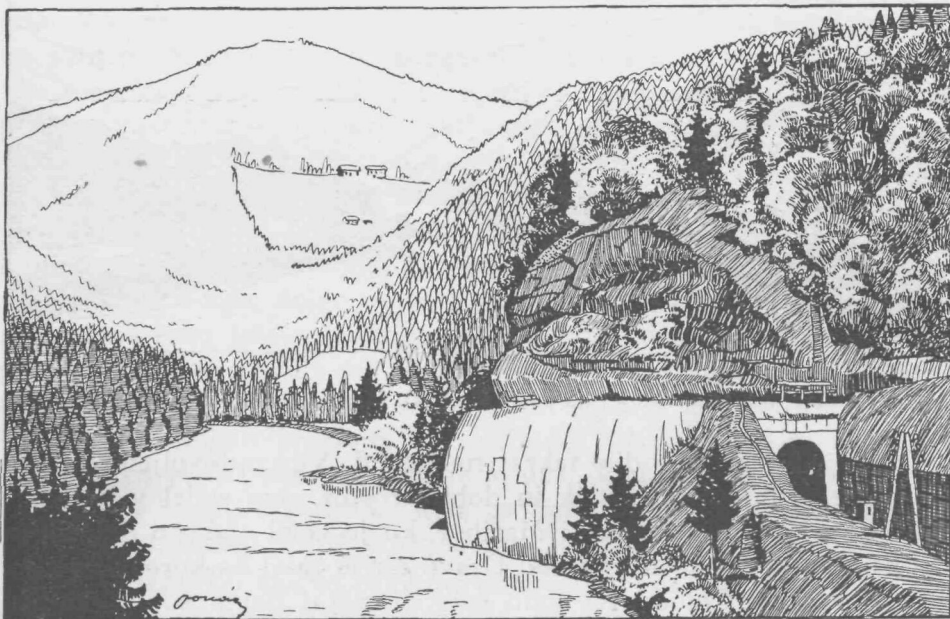
Prav tako se je godilo takrat tudi meni. Ves zadovoljen, da sem še ujel v zadnjem hipu vlak in dobil prostor, sem sedel v kotu pri oknu in zrl na jugoslovenski Maribor, ko je vozil vlak po dolgem in visokem železniškem mostu nad Dravo ter je zavil na koroško progo. Na »Koroškem kolodvoru« smo sprejeli nekaj novih sopotnikov in vlak je odsopel proti prijaznemu Limbušu in starodavnim Rušam, ki slové zaradi tvornice dušika, ki je prva in največja v naši domovini. Ruše so pa znane tudi širom Slovenije zaradi l. 1914. Ob izbruhu vojne so dale največ stanovalcev graškim ječam zaradi trdne narodne zavednosti Rušanov. Nemci so jim dali ime »Mali Beograd«, ker so Rušani kakor splošno Slovenci že od nekdanj sočuvstvovali s Srbi.

Od Ruš naprej se mariborska kotlina zoži tako močno, da imajo od znane falske elektrarne, ki je tudi največja v naši državi, po soteski med Pohorjem in Kozjakom komaj pot Drava, železniška proga in cesta. Marsikje so morali železnici vsekati tir v trdo skalo, ker ni bilo drugače prostora. Široka Drava pa si je zdolbla sama globoko strugo, da se je prerila skozi vsako sotesko.

Šele od postaje Fale naprej, kjer si umivata starini Kozjak in Pohorje svoje noge v Dravi in zapirata s svojima, z bukovimi in smrekovimi gozdovi porasloma trupoma vsak razgled radovednemu potniku, sem se ozrl po svojih sopotnikih. Večinoma so bili trdi in grčavi Pohorci, ki so se vračali iz mesta. To so vam na videz nekako

okorni in počasni ljudje, a imajo dobro in mehko srce. Med njimi nisem opazil nobenega svojega bližnjega znanca. Zato mi je ostal pogled naposled na mojem sosedu, ki je sedel ravno nasproti meni.

Že spotoma sem opazoval, da mož gleda z velikim zanimanjem skozi okno. Tudi je tu pa tam stavil kakšno vprašanje, ki ga je razodevalo, da je iz južnih krajev. Bil je suhljat, srednje postave, zagorelega in s kratko brado poraslega lica. Oblečen je bil v ponošeno vojaško obleko bivšega avstrijskega kroja.

Fala; železniški predor pod „Falsko pečjo“.

Kdo se je takrat zanimal za vojake, ko smo bili vsi vojaškega stanu in vojne do grla siti! Zmenili se nismo niti za častnike in nadute avstrijske generale! Preprosto vojaštvo se nam je smililo v dno duše in zato smo rajši pogled usmerili drugam, da nismo gledali teh bednikov med bednimi, ker jim itak nismo mogli pomagati.

Čudovitih zgodb, ki bi jih lahko pripovedoval vsak, ni hotel nihče več poslušati. Saj jih je doživljal vsak izmed nas doma in na fronti. In vse te zgodbe so bile tako trpke in žalostne, da bi se človek zjokal, ko bi jih ne bil že navajen vsak dan in jih doživljal sam dan za dnevom.

Vlak je sopihal mimo postaje Sv. Lovrenc na Pohorju in mimo Brezna. Veliki skladi rezanega lesa na obeh postajah so pričali, da redi prebivalce teh krajev les. Poleg lesa si lahko videl tukaj tudi velike kupe kamenja v večjih in manjših kockah. To je pohorski kremenjak, s katerim tlakujejo po mestih ceste in ulice. Takrat seveda

nismo še mislili na to, da se bodo kdaj tlakovale ceste in ulice našega ponosnega Beograda ravno s tem kamenjem, kakor se sedaj že dogaja in se bo še bolj dogajalo, kadar se povrnejo tisti dobri časi, ko bo vse zopet poceni in seveda tudi železnica. Takrat bodo Beograjčani lahko rekli, da hodijo po Pohorju, čeprav ne bodo vdihavali tistega opojnega, po smoli vonjajočega zraka, kakor si ga lahko privoščimo mi Pohorci in Mariborčani.

Moji sopotniki so med seboj čebljali o tem in onem. Vsak je imel kakega znanca, s katerim je razpletel pogovor. Le jaz in neznani vojak nasproti meni sva molčala precej dolgo in premišljala vsak svoje. Je že tako, da človek ni vedno enako dovzeten za to ali ono, čeprav nima priraslega jezika. Moj sosed vojak se je pričel dolgočasiti, ker ni videl ničesar razen deroče Drave in temnih gozdov že od Ruš naprej. Zato me je izpraševal vedno bolj pogosto o vseh malenkostih.

»Ti se še nisi vozil po teh krajih?« sem ga ogovoril po južnem običaju, ker me je tudi on klical »ti brate«.

»Ne! Samo enkrat, ko smo šli na Koroško, a tudi takrat je bila temna noč in se ni videlo ničesar.«

»A bil si na Koroškem?« me je začelo zanimati.

»Da, moja četa je v Pliberku.«

»Dovoli, si ti Hrvat?«

»Ne, Srbin.«

»A kje ti je dom?«

»V niškem okrogu mi živi žena in deca.«

»Ti si kmet?«

»Da; imam kočo, nekaj zemlje in živine.«

»Sedaj pa služiš kot vojak na Koroškem.«

»Pa da. Ravno se vračam od doma k svoji četi.«

Začudil sem se, da rešuje naše Koroško preprosti srbski seljak, že blizu petdeset let star in nepismen. Doma ima ženo in deco, pa se klati po Koroškem!

»Je li zdrava deca in žena?«

»Hvala Bogu, da. I hišica je ostala, čeprav oplenjena.« Možu so se zaiskrile temne oči.

»Koliko časa te ni bilo doma?«

»Od leta 1914. do sedaj.«

»Torej nisi bil nikoli doma, odkar si odšel k vojakom?«

»Ne. Prišel je Švaba, a naša vojska je morala zapustiti domovino.«

»Znam to. A pozneje, lani, ko ste tirali sovražnika iz dežele? Nisi mogel pogledati domov?«

Mož se je nasmehnil mojemu začudenju, ker je bilo za njega vendar tako lahko in samo ob sebi umevno, čeprav je bilo meni uganka.

»Seveda bi bil lahko. Tri ure daleč od mojega doma je prodirala naša četa.«

»In ti nisi stopil domov?«

»Ne.«

Sv. Duh na Ostrem vrhu (na Kozjaku) 907 m.

»Ti ni dovolil komandant?«

In zopet se je nasmehnil.

»Ej, komandant bi bil že dovolil, a jaz ga nisem prosil.«

»Pa zakaj ne?« sem se začudil še bolj.

»I pa zato ne, ker takrat ni bilo časa misliti na dom, ženo in deco. Takrat je bilo treba tirati neprijatelja, ki je nam učinil toliko zla.«

(Konec z dvema podobama prih.)

